

Τμήμα Επιχειρηματικού Σχεδιασμού & Πληροφοριακών Συστημάτων

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
ΤΕΙ Πάτρας

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Επιμέλεια: Απόστολος Ραφαηλίδης

Πάτρα, Σεπτέμβριος 2012

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Ενότητα Α: ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	4
1. Δομή	5
2. Σαφήνεια.....	7
3. Αντικειμενικότητα.....	8
4. Λογική Συνέπεια	8
5. Παρουσίαση (ύφος γραφής)	9
Ενότητα Β: ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ.....	10
1. Η Άμεση Αναπαραγωγή Παλαιότερων Εργασιών	11
2. Περίληψη και Σύνθεση Προηγούμενων Εργασιών	12
3. Πως Γίνονται οι Αναφορές - Παραπομπές	14
Ενότητα Γ: ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ, ΟΓΚΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	17
1. Οδηγός Σπουδών σχετικά με την εκπόνηση πτυχιακής εργασίας	17
2. Διάρθρωση – Σελιδοποίηση	19
3. Όγκος.....	19
4. Πρακτικά ζητήματα.....	19

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κύριος σκοπός αυτού του σημειώματος είναι να προσφερθούν κάποιες βασικές κατευθυντήριες γραμμές για την συγγραφή πτυχιακών εργασιών, καθώς και πληροφόρηση επί των σχετικών διαδικασιών. Το σημείωμα είναι χωρισμένο σε τρεις ενότητες.

Ενότητα Α Σε αυτήν εξηγείται η σημασία της δομής, της σαφήνειας, της αντικειμενικότητας, της λογικής συνέπειας και της παρουσίασης.

Ενότητα Β Σε αυτήν καλύπτονται ζητήματα αρχών σε ότι αφορά την χρήση παλαιότερης βιβλιογραφίας και τονίζονται βασικά θέματα που αφορούν την λογοκλοπή στις ακαδημαϊκές εργασίες. Περιλαμβάνονται επίσης κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την μορφή των παραπομπών.

Αν και υπάρχουν πολλά βιβλία που καλύπτουν αυτές και άλλες πλευρές της συγγραφής μιας ακαδημαϊκής εργασίας, το παρόν σημείωμα βασίζεται στις ακόλουθες δύο αναφορές:

Gibaldi, J. (1999), *MLA Style Manual and Guide to Scholarly Publishing*, New York: Modern Language Association of America.

Day, R.A. (1998), *How to Write and Publish a Scientific Paper*, Cambridge: Cambridge University Press.

Ενότητα Γ Σε αυτήν αναφέρονται οι τυπικές απαιτήσεις που έχουν να κάνουν με (α) την εκπόνηση πτυχιακών εργασιών σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών του Τμήματος (β) την διάρθρωση και το μέγεθος των πτυχιακών εργασιών και (γ) με τις προθεσμίες και κανονισμούς και διαδικασίες υποβολής, παρουσίασης και αξιολόγησής τους.

Ενότητα Α: ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ολόκληρη η ουσία μιας καλής πτυχιακής βρίσκεται στο ότι οικοδομείται γύρω από **ένα επιχείρημα**. Δεν πρόκειται απλά για ένα σύνολο πληροφόρησης σχετικά με ένα ζήτημα, ούτε απλά για μια γενική συζήτηση γύρω από ένα ερώτημα. Θα πρέπει να καταθέτει μια συγκεκριμένη άποψη σχετικά με ένα ζήτημα, να προωθεί μια συγκεκριμένη πρόταση σχετικά με ένα θέμα, ή να αναπτύσσει μια ξεκάθαρη απάντηση σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα.

Επιπλέον, θα πρέπει να είναι γραμμένη ώστε **να πείσει τον αναγνώστη** για την εγκυρότητα του επιχειρήματος. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η πτυχιακή πρέπει να εστιάσει μονάχα στο κεντρικό επιχείρημα αγνοώντας όλα τα πιθανά εναλλακτικά. Αντίθετα, μια πτυχιακή θα πρέπει να εξετάσει διαφορετικά επιχειρήματα και απόψεις σχετικές με ένα ζήτημα. Κάποια από τα επιχειρήματα μπορεί να έχουν καταγραφεί σε προηγούμενες επιστημονικές εργασίες, αλλά μερικά μπορούν να αναπτυχθούν και από τους ίδιους τους Φοιτητές/τριες.

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών απόψεων και επιχειρημάτων γύρω από το θέμα της πτυχιακής δεν σημαίνει την αόριστη καταγραφή των διαφορετικών απόψεων: «σύμφωνα με την μια άποψη... σύμφωνα με την άλλη...». Επίσης, δεν είναι αρκετό να γίνει προσπάθεια να πεισθεί ο αναγνώστης μέσα από τον **ισχυρισμό ή την πεποίθηση** του Φοιτητή/τριας ότι η άποψη που καταθέτει είναι η ανώτερη ή καλύτερη γύρω από το θέμα της πτυχιακής. Οι σχετικές αποδείξεις και ενδείξεις, η λογική επαγωγή και η χρήση της σχετικής βιβλιογραφίας είναι στοιχεία απαραίτητα. Ωστόσο, όλα τα πιο πάνω θα πρέπει να αποτιμώνται και να αξιολογούνται, και όχι απλώς να παρατίθενται.

Συνεπώς, **μεγάλο μέρος μιας πτυχιακής αφορά την αξιολόγηση των εμπειρικών ενδείξεων και την λογική υποστήριξη του κεντρικού της επιχειρήματος, καθώς και την σύγκριση αυτών με τις εναλλακτικές επιστημονικές απόψεις και θέσεις.**

Τα πιο πάνω τονίζουν την σημασία της επιλογής και, στην συνέχεια, του σαφούς προσδιορισμού του ερωτήματος ή του θέματος¹. Κάποια είδη θεμάτων θα οδηγήσουν πιθανότατα σε απλές περιγραφές ή σε γενικές συζητήσεις, και θα είναι δύσκολη η μετέπειτα ανάπτυξη ενός ξεκάθαρα εστιασμένου επιχειρήματος. Η συζήτηση με τον Επιβλέποντα Καθηγητή θα βοηθήσει συχνά τους Φοιτητές/τριες να ορίσουν το θέμα της πτυχιακής με τέτοιο τρόπο ώστε να οδηγηθούν πιο εύκολα σε μια καλή εργασία.

Άλλα χαρακτηριστικά μιας καλής πτυχιακής εργασίας παρατίθενται πιο κάτω.

1. Δομή

Η δομή μιας πτυχιακής είναι εξαιρετικά σημαντική. Βοηθά την κατανόησή της από τον αναγνώστη, αλλά επιτρέπει και στον Φοιτητή/τρια να διαπιστώσει την λογική της εργασίας του (της). Για τον λόγο αυτό, είναι ζωτικής σημασία να ετοιμάζεται ένα ξεκάθαρο περίγραμμα της δομής **πριν** να ξεκινήσει το γράψιμο του κειμένου. Στην περίπτωση των πτυχιακών εργασιών, οι Επιβλέποντες Καθηγητές θα προσφέρουν καθοδήγηση πάνω σε αυτό το ζωτικό πρώτο βήμα.

Η Εισαγωγή

Μια πτυχιακή εργασία πρέπει να ξεκινά πάντα με μια εισαγωγική ενότητα. Αυτή η ενότητα είναι συχνά και το πιο σημαντικό τμήμα της. Εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα που καλύπτεται και εξηγεί για ποιον λόγο ο Φοιτητής/τρια επικεντρώθηκε σε αυτό. Θα πρέπει να δίδει στον αναγνώστη μια ιδέα σχετικά με το ποιο είναι το βασικό επιχείρημα του Φοιτητή/τριας πάνω στο θέμα, γιατί είναι τόσο σημαντικό αυτό το επιχείρημα, καθώς και πως θα κινηθεί μεθοδολογικά για να το υποστηρίξει. Θα πρέπει επίσης να παραθέτει την διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας.

Επιπλέον, η εισαγωγή παίζει έναν σημαντικό ρόλο για την ίδια την συγγραφή της πτυχιακής. Αν και ο Φοιτητής/τρια θα την ξαναγράψει και θα την τροποποιήσει πολλές φορές καθώς προχωρά την εργασία του (της), είναι εξαιρετικά χρήσιμο να γραφεί

¹ Σε μερικές περιπτώσεις, οι Επιβλέποντες Καθηγητές ορίζουν τα βασικά ερωτήματα μιας πτυχιακής, και το πρώτο βήμα της φαίνεται να είναι απλώς η ανάπτυξη ενός κεντρικού επιχειρήματος προς απάντηση αυτού του ερωτήματος. Συχνά, ωστόσο, κάποιο θέμα πτυχιακής το οποίο φαίνεται να είναι σαφώς προσδιορισμένο αφήνει αρκετά περιθώρια για περισσότερο ενδελεχή μελέτη του ίδιου του ερωτήματος. Αυτό γίνεται όταν ζητείται από τους Φοιτητές (- τριες) να ορίσουν τα ερωτήματα τα οποία εξετάζει η πτυχιακή τους μέσα σε ευρείες θεματικές ενότητες (όταν δηλαδή δεν ζητείται κάτι εντελώς συγκεκριμένο, αλλά δίδεται περιθώριο στους Φοιτητές (- τριες) να κατευθύνουν την πτυχιακή τους με βάση ένα κεντρικό ζήτημα που τους δίδεται).

τουλάχιστον μια περίληψη της εισαγωγής **πριν** να ξεκινήσει η συγγραφή του κυρίως κειμένου. Αυτό εξυπηρετεί δυο σκοπούς:

- Προσφέρει έναν τρόπο ελέγχου της συνολικής διάρθρωσης της πτυχιακής. Αν το κεντρικό επιχείρημα δεν μπορεί να περιγραφεί μέσα σε λίγες παραγράφους για μια πρόχειρη εισαγωγή στο θέμα, τότε κάτι δεν πάει καλά. με το βασικό επιχείρημα ή με την δομή (ή και με τα δυο). Αυτό θα πρέπει να επιλυθεί πριν ξεκινήσει η συγγραφή του κυρίως κειμένου.
- Δεύτερο, μαζί με το περίγραμμα της δομής, μια πρόχειρη εισαγωγή λειτουργεί ως εξαίρετος «χάρτης» στη διάρκεια της συγγραφής. Η ανάγνωση της εισαγωγής σε τακτά διαστήματα βοηθά τον Φοιτητή/τρια να παραμένει εστιασμένος/η στο κεντρικό του/της επιχείρημα. Προφανώς, δεν αποκλείεται να υπάρξουν τροποποιήσεις, ή ακόμα και προσθήκες, σε αυτό το επιχείρημα καθώς προχωρά η συγγραφή. Ωστόσο, η εισαγωγή λειτουργεί ως προτροπή για να αναλογίζεται ο Φοιτητής/τρια κατά πόσον πρόκειται για κάποια αναγκαία προσθήκη η οποία βοηθά στην επίτευξη του κύριου σκοπού, ή αν πρόκειται για μια εκτροπή η οποία δεν βοηθά στην ανάπτυξη του κεντρικού επιχειρήματος (όσο και αν είναι ενδιαφέρουσα).

Το Κυρίως Σώμα του Κειμένου

Αυτό θα πρέπει να διαιρεθεί σε λογικές υπο – ενότητες, όπως αυτές θα φανούν από την ανάπτυξη του εκάστοτε θέματος ή επιχειρήματος που παρουσιάζεται. Οι ενότητες αυτές συχνά καλύπτουν τρία βασικά στοιχεία:

- (α) μια περιγραφή, ορισμό ή αποσαφήνιση του θέματος της πτυχιακής και μια εξήγηση για το γιατί αυτό είναι σημαντικό,
- (β) μια ανασκόπηση σχετικά με το τι έχει ήδη γραφεί στο θέμα, μαζί με την κριτική αξιολόγηση αυτών των εργασιών,
- (γ) μια παρουσίαση των θέσεων του ίδιου του Φοιτητή/τριας στο θέμα, μαζί με τις απαραίτητες αποδείξεις και επιχειρήματα που στηρίζουν αυτές τις θέσεις.

Ο τρόπος με τον οποίο θα διαρθρωθούν αυτά τα τρία στοιχεία δεν είναι δεδομένος. Για παράδειγμα, μπορεί να αποτελέσουν το πλαίσιο για τις κύριες ενότητες της πτυχιακής, ή μπορεί να είναι υποδιαιρέσεις των κυρίων ενοτήτων που περιγράφουν τις διάφορες απόψεις που υπάρχουν σχετικά με το θέμα. Η ισορροπία που θα υπάρξει μεταξύ των τριών στοιχείων επίσης δεν είναι δεδομένη.

Επιπλέον των επικεφαλίδων των κύριων ενοτήτων, μπορεί να είναι χρήσιμη η χρήση επιμέρους κεφαλίδων, οι οποίες ορίζουν μικρότερες ενότητες. Όταν αναπτύσσεται ένα περίπλοκο επιχείρημα, θα πρέπει να υπενθυμίζεται περιοδικά στον αναγνώστη σε ποιο ακριβώς σημείο βρίσκεται η ανάπτυξή του, καθώς και σε ποιο βήμα σκοπεύει να περάσει ο Φοιτητής/τρια στην συνέχεια, μαζί με την αιτιολόγηση αυτής της διαδρομής (δείτε πιο κάτω σχετικά με την «λογική συνέπεια»).

Το Συμπέρασμα

Σε αυτό πρέπει να δίδεται μια περίληψη του κύριου επιχειρήματος, των αποτελεσμάτων στα οποία κατέληξε η ανάλυση, καθώς και των συνεπειών αυτών των αποτελεσμάτων. Δεν θα πρέπει, ωστόσο, στην Ενότητα αυτή να εισάγεται νέο υλικό, έννοιες ή επιχειρήματα· όλα αυτά θα πρέπει να έχουν καλυφθεί στο κυρίως σώμα της πτυχιακής. Επιπλέον, η ενότητα των συμπερασμάτων δεν θα πρέπει να φαίνεται σαν κάτι που δημιουργήθηκε τελευταίο και εκ των υστέρων. Αντίθετα, αποτελεί ένα αναπόσπαστο τμήμα οποιασδήποτε πτυχιακής εργασίας. Επιπλέον, σε αυτή την ενότητα ο Φοιτητής/τρια αναφέρεται στο κεντρικό θέμα της πτυχιακής και αποδεικνύει ότι το ανέλυσε και όχι ότι απλώς συνέγραψε μια γενική περιγραφή του θέματος.

2. Σαφήνεια

Ο Φοιτητής/τρια πρέπει να προσπαθεί διαρκώς να κρατά τα γραφόμενα όσο πιο ξεκάθαρα και απλά είναι δυνατόν. Η σαφήνεια υποβοηθείται μέσα από το να παρατίθενται επιχειρήματα με όσο το δυνατόν πιο σύντομο και συνεπή τρόπο. Η περιττή επανάληψη πρέπει να αποφεύγεται (εκτός περιπτώσεων στις οποίες είναι αναγκαία για την διατήρηση της λογικής συνέπειας – δείτε πιο κάτω), όπως και η γενική «φλυαρία» που δεν βοηθά στην ανάπτυξη κάποιου επιχειρήματος.

Εν μέρει, η απλότητα είναι θέμα ικανότητας γραπτής έκφρασης. Ο στόχος της απλότητας είναι δύσκολος στην επίτευξή του, αλλά είναι γενικά χρήσιμο να γράφονται σύντομες προτάσεις. Γενικοί πρακτικοί κανόνες είναι το ότι κάθε πρόταση μπορεί πιθανώς να γίνει απλούστερη (από ότι είναι) όταν:

- (α) είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων γραμμών,
- (β) περιέχει περισσότερα από τρία ή τέσσερα σημεία στίξης (κόμματα, άνω τελείες),
- (γ) περιέχει περισσότερες από μία ή δυο λέξεις όπως «στο οποίο» ή άλλες που δημιουργούν μια δευτερεύουσα πρόταση ή επιχείρημα,

- (δ) περιέχει μερικά συνεχόμενα ουσιαστικά, ή μερικά επίθετα που όλα περιγράφουν το ίδιο ουσιαστικό, ή αν η πρόταση περιέχει μερικά επιρρήματα.

Απλότητα σημαίνει επίσης την μη – χρήση «αργκό» ή τεχνικών εννοιών, εκτός και αν αυτές ορίζονται σαφώς. Επιπλέον, απλότητα σημαίνει τον περιορισμό της χρήσης της θεωρίας στον βαθμό που είναι απολύτως αναγκαία για να προσφέρει την αναλυτική βάση του βασικού επιχειρήματος (εκτός και αν το θέμα της πτυχιακής αναφέρεται ειδικά στην θεωρία).

3. Αντικειμενικότητα

Όπως προαναφέρθηκε, στην ανάπτυξη του επιχειρήματος θα πρέπει να αποφεύγεται η χρήση μη επαληθευμένων ή εμπειρικά υποστηριζόμενων απόψεων και θέσεων. Με τον τρόπο αυτό ελαχιστοποιείται η ευαισθησία της πτυχιακής σε θέματα υποκειμενικότητας του Φοιτητή/τριας. Ο Φοιτητής/τρια θα πρέπει να προσέχει ιδιαίτερα να αιτιολογεί κάθε άποψη που διατυπώνει, δίνοντας βιβλιογραφικές αναφορές, δεδομένα και πηγές. Ωστόσο, κοινό σφάλμα που παρατηρείται είναι η διατύπωση επιχειρημάτων που βασίζονται σε βιβλιογραφικές αναφορές με την λανθασμένη πεποίθηση ότι όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των αναφορών και παραπομπών τόσο ισχυρότερο το επιχείρημα. Αυτό το είδος της άτεχνης χρήσης των αναφορών αφαιρεί από την ισχύ ενός επιχειρήματος. Επιπλέον, όταν υποστηρίζεται λογικά ένα επιχείρημα ο Φοιτητής/τρια δεν θα πρέπει να υποθέσει ότι κάτι που φαίνεται απολύτως λογικό στον ίδιο θα είναι το ίδιο λογικό και για τον αναγνώστη, δίχως μια επιπλέον εξήγηση, απεικόνιση ή απόδειξη.

Ένα τελευταίο σημείο σχετίζεται με τις προσωπικές αξίες και απόψεις του κάθε Φοιτητή/τριας, οι οποίες συνήθως (ίσως αναπόφευκτα και δικαιολογημένα) «εισβάλλουν» αδιόρατα στην πτυχιακή, και οι οποίες μπορεί συχνά να μειώνουν την επιστημονική της πειστικότητα. Προφανώς, δεν είναι καθόλου λάθος να έχει ο Φοιτητής/τρια, ή ακόμα και να το δείχνει, προσωπικές αξίες και απόψεις σχετικά με οποιοδήποτε ζήτημα. Ωστόσο, οι Ακαδημαϊκοί κριτές χρειάζεται να εξετάσουν μια πτυχιακή η οποία έχει ασχοληθεί με πραγματικά θέματα, τα επιχειρήματα, τις ενδείξεις και τις αποδείξεις, και όχι με κάποια διακήρυξη προσωπικών ιδεολογημάτων.

4. Λογική Συνέπεια

Η πτυχιακή πρέπει να γράφεται με τρόπο τέτοιο ώστε κάθε τμήμα κάποιου επιχειρήματος να ακολουθεί λογικά το προηγούμενο και να οδηγεί επίσης λογικά στο επόμενο. Όσο

μεγαλύτερη προσοχή δίδεται στο σημείο αυτό, τόσο καλύτερη είναι και η συνολική ροή του επιχειρήματος. Μια χρήσιμη τεχνική είναι η προσάρτηση ενός σύντομου συμπεράσματος στο τέλος κάθε κύριας ενότητας, ή κάθε κεφαλαίου, στο οποίο να περιγράφονται συνοπτικά τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν.

Ωστόσο, ο όρος «λογική συνέπεια» έχει και άλλες πλευρές. Ειδικότερα, σημαίνει ότι κάποιο τμήμα του επιχειρήματος δεν θα πρέπει να έρχεται σε αντίθεση με άλλα επιχειρήματα ή αποδείξεις που παρατίθενται σε άλλα τμήματα της πτυχιακής.

Τα χαρακτηριστικά που περιγράφηκαν πιο πάνω αποτελούν αντικειμενικούς σκοπούς για τον Φοιτητή/τρια. Μερικές φορές ίσως να φαίνεται πως ακυρώνουν το ένα το άλλο. Για παράδειγμα, η ανάγκη για λεπτομερή επεξήγηση κάποιου επιχειρήματος μπορεί να αποκλείει την σύντομη έκφρασή του. Η τέχνη της συγγραφής μιας πτυχιακής έγκειται στην ικανότητα επίτευξης της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ των συνολικών σκοπών της.

5. Παρουσίαση (ύφος γραφής)

Η πτυχιακή πρέπει να είναι απλή αλλά αποτελεσματική: σωστά δομημένη και απλή στην ανάγνωση, με σωστή ορθογραφία και σημεία στίξης. Η παρουσίαση είναι πολύ σημαντική, καθώς χρειάζεται δεξιότητες που θα πρέπει να αναπτύξει ο Φοιτητής/τρια ανεξάρτητα από την καριέρα που θα ακολουθήσει στο μέλλον. Επιπλέον, τυχόν απροσεξίες εκνευρίζουν τον αναγνώστη ή τον κριτή, και αποτελούν ένδειξη βιαστικής ή απρόσεκτης συγγραφής και έλλειψης προσοχής στην λεπτομέρεια. Μπορεί επίσης να αποτρέπουν την σαφή κατανόηση ενός επιχειρήματος.

Θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή και στην χρήση της γραμματικής. Μια σωστή πτυχιακή **δεν** περιέχει συντμήσεις ή γραμματικές εκθλίψεις (π.χ. το αποτέλεσμα και **όχι** τ' αποτέλεσμα).

Είναι **ανεπίτρεπτο** μια πτυχιακή να περιέχει συμβουλές ή οδηγίες προς τους αναγνώστες, καθότι ο/η συγγραφέας είναι σε κάθε περίπτωση εκπαιδευόμενος που δεν είναι σε θέση τις παρέχει.

Καλό είναι να δίνεται η πτυχιακή σε κάποιον Συμφοιτητή/τρια για αξιολόγηση αυτού του σκέλους της πριν να παραδοθεί, προκειμένου να εντοπίζονται τυχόν σφάλματα, παραλείψεις ή δυσνόητα σημεία.

Τέλος, μια προειδοποίηση: οι επεξεργαστές κειμένου είναι ισχυρά εργαλεία. Οι Φοιτητές/τριες δεν πρέπει να το παρακάνουν χρησιμοποιώντας μεγάλο αριθμό διαφορετικών γραμματοσειρών, μεγεθών, **τονισμένων**, **πλαγιαστών** και υπογραμμισμένων

λέξεων. Οποιαδήποτε σελίδα περιέχει περισσότερες από τρεις ή τέσσερις ποικιλίες γραμματοσειράς δείχνει ακατάστατη. Στο τέλος του παρόντος οδηγού παρατίθενται οι σχετικές οδηγίες της βιβλιοθήκης, οι οποίες πρέπει να ακολουθούνται με συνέπεια σε ολόκληρη την πτυχιακή. Επιπλέον, καλό είναι να μην το παρακάνει κανείς με πίνακες, διαγράμματα, ή φωτογραφίες.

Ενότητα Β: ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Οι Φοιτητές/τριες κάνουν συνήθως εκτενή χρήση δημοσιευμένων εργασιών, καθώς και αναφορών, παλαιότερων πτυχιακών, διατριβών και άλλων εργασιών. Υπάρχουν αρκετοί κανόνες σχετικά με το πώς θα πρέπει να γίνονται αυτές οι αναφορές, αλλά υπάρχουν δυο **θεμελιώδεις αρχές**.

Η πρώτη έχει να κάνει με την **εντιμότητα** – πρέπει πάντοτε να γίνεται ξεκάθαρη αναφορά σε παλαιότερες πηγές. Η μη – αναφορά των πηγών είναι στην καλύτερη περίπτωση ασέβεια, ενώ αν θεωρηθεί ότι γίνεται προσπάθεια να περάσει κάποιος τις ιδέες άλλου συγγραφέα ως δικές του (ειδικά σε πτυχιακές εργασίες) αυτό αποτελεί Ακαδημαϊκή απάτη. Κάθε τέτοια περίπτωση κρίνεται ξεχωριστά για τη σοβαρότητά της.

Η **λογοκλοπή** ορίζεται ως η χρήση, δίχως επισήμανση, της πνευματικής εργασίας άλλων και η πράξη της παρουσίασης ιδεών ή ανακαλύψεων άλλων ως ίδια εργασία που κατατίθεται προς αξιολόγηση. Η αντιγραφή προτάσεων, φράσεων ή ακόμα και ρήσεων δίχως επισήμανση και με τρόπο τέτοιο ώστε πιθανώς να οδηγεί σε παραπλάνηση του αναγνώστη ως προς την αυθεντική πηγή (είτε με ανεπαρκή αναφορά είτε με μη – χρήση εισαγωγικών) αποτελεί λογοκλοπή. Η παράφραση δίχως επισήμανση με τρόπο τέτοιο ώστε πιθανώς να οδηγεί σε παραπλάνηση του αναγνώστη ως προς την αυθεντική πηγή αποτελεί επίσης λογοκλοπή. Όταν έχει συμβεί τέτοια αντιγραφή ή παράφραση, η απλή αναφορά στην πηγή δεν αποτελεί επαρκή επισήμανση. Η επισήμανση – αναφορά στην πηγή πρέπει να γίνεται **κάθε φορά** που χρησιμοποιείται κάποια πηγή. Η χρήση αυτούσιων εκφράσεων του αυθεντικού συγγραφέα πρέπει να γίνεται μέσα σε εισαγωγικά.

Σημειώνεται ότι είναι αρκετά απλό για τα μέλη της επιτροπής αξιολόγησης κάθε πτυχιακής εργασίας να αντιληφθούν την ύπαρξη, και την έκταση, λογοκλοπής.

Η δεύτερη αρχή έχει να κάνει με την **σαφήνεια** – θα πρέπει να δίδονται σαφείς και πλήρεις αναφορές στις πηγές των ιδεών και των πληροφοριών, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να τις

ελέγξει προκειμένου να διαπιστώσει την εγκυρότητα και την ακρίβειά τους. Είναι για τους λόγους αυτούς σημαντικό να εξοικειωθούν οι Φοιτητές/τριες με τους κανόνες σχετικά με τις αναφορές – παραπομπές και με την χρήση των πηγών. Οι περισσότεροι από τους κανόνες αναφέρονται είτε στην άμεση αναπαραγωγή παλαιότερων εργασιών, είτε στην περίληψη παλαιότερων εργασιών με λόγια του Φοιτητή/τριας. Πιο κάτω παρουσιάζεται κάθε περίπτωση πριν εξετασθεί ακριβώς με ποιον τρόπο θα γίνονται οι αναφορές – παραπομπές.

1. Η Άμεση Αναπαραγωγή Παλαιότερων Εργασιών

Η απλή αντιγραφή γραπτών εργασιών άλλων δίχως αναφορά ή/και παραπομπή σε αυτούς αποτελεί σαφώς λογοκλοπή. Επιπλέον, είναι συνήθως αρκετά εμφανής σε οποιονδήποτε ενημερωμένο Ακαδημαϊκό ή εξεταστή. Ωστόσο, με την προϋπόθεση ότι γίνεται αναφορά στην πρωτότυπη πηγή, τέτοια άμεση αναπαραγωγή είναι ζωτική, όσο και εύλογη στην Ακαδημαϊκή γραφή:

- Τμήματα κειμένου μπορεί να αναπαραχθούν για πολλούς λόγους – για παράδειγμα όταν ενσωματώνουν κάποια μορφή αποδείξεις ή ενδείξεις που είναι ιδιαίτερα σημαντικές για το επιχείρημα που αναπτύσσεται, ή όταν περιλαμβάνουν έναν ιδιαίτερα ξεκάθαρο τρόπο έκφρασης ενός προβλήματος (ή μιαν απάντηση ή ερμηνεία ενός προβλήματος). Σε τέτοιες περιπτώσεις, το άμεσα αναπαραγόμενο κείμενο θα πρέπει να τίθεται εντός εισαγωγικών «.....», με την πηγή να αναφέρεται (δείτε πιο κάτω για τις αναφορές – παραπομπές). Αν το τμήμα του αναπαραγόμενου κειμένου είναι μικρό (π.χ. λιγότερο από τρεις γραμμές), μπορεί απλά να ενσωματωθεί στο κείμενο του Φοιτητή/τριας χωρίς να διατυπωθεί διαφορετικά από το κυρίως κείμενο. Ωστόσο, αν το αναπαραγόμενο τμήμα είναι μεγαλύτερο, συνηθίζεται να μπαίνει σε εσοχές (μερικές φορές με μικρότερο διάστιχο από ότι το κυρίως κείμενο). Για παράδειγμα:

Αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι οι Ιαπωνικές εταιρίες συχνά συνδυάζουν την απόκτηση ξένης τεχνολογίας με τις δικές τους έντονες προσπάθειες σε Έρευνα και Ανάπτυξη. Συνήθως, η Έρευνα και Ανάπτυξη των Ιαπωνικών εταιριών έλαβε χώρα μετά την απόκτηση ξένης τεχνολογίας, προκειμένου αυτή να απορροφηθεί αποδοτικά. Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις η εγχώρια Έρευνα και Ανάπτυξη έγινε πριν την απόκτηση ξένης τεχνολογία. Μια σημαντική μελέτη κατέδειξε τους κύριους λόγους για τους οποίους γίνεται αυτή η Έρευνα και Ανάπτυξη:

«Αυτές οι προσεγγίσεις επέτρεψαν στις Ιαπωνικές εταιρίες πρώτον να γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα μιας νέας ξένης τεχνολογίας. Δεύτερον, να προετοιμασθούν τεχνολογικά προκειμένου να απορροφήσουν μονάχα τα επιθυμητά τμήματα της ξένης τεχνολογίας, ενισχύοντας έτσι την διαπραγματευτική τους ισχύ σε σχέση με τον προμηθευτή. Τρίτον, τους επέτρεψε σε αρκετές περιπτώσεις να βελτιώσουν σημαντικά την αγοραζόμενη τεχνολογία...» (Ozawa, 1980, σελ. 146).

Αυτό το είδος άμεσης αναπαραγωγής κειμένου θα πρέπει να χρησιμοποιείται με **φειδώ** προκειμένου να διατηρήσει το νόημά του.

- Αριθμητικά δεδομένα σε πίνακες ή διαγράμματα μπορούν να αναπαραχθούν απευθείας από προηγούμενες εργασίες άλλων, προκειμένου να τονισθεί ένα σημαντικό επιχείρημα. Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, αρκεί να αναφέρεται σαφώς η πρωτότυπη πηγή (δείτε πιο κάτω). Κάποιες φορές, τα δεδομένα που επιλέγονται από προηγούμενες εργασίες χρειάζεται να αναδιαταχθούν, ή χρειάζεται να τροποποιηθεί ελαφρά ένα διάγραμμα. Αν η αναδιάταξη ή η τροποποίηση είναι εμφανής για καθέναν που έχει αναγνώσει το πρωτότυπο, τότε η αναφορά μπορεί να είναι απλή (π.χ. «Προσαρμοσμένο από Πίνακα 6 στο Smith, 1985, σελ. 43»). Αν πρόκειται για κάποια περισσότερο περίπλοκη μετατροπή (π.χ. συνδυασμός των αρχικών πληροφοριών με δεδομένα από άλλη πηγή, ή εισαγωγή κάποιου εντελώς νέου στοιχείου στο πρωτότυπο διάγραμμα), τότε χρειάζονται περισσότερες εξηγήσεις – ίσως μια υποσημείωση που να δείχνει ποια πληροφόρηση προέρχεται από το πρωτότυπο και τι έχει προστεθεί. Αν έχουν γίνει πραγματικά σημαντικές αλλαγές στο πρωτότυπο διάγραμμα, ίσως χρειάζεται να περιγραφούν αναλυτικά τα βήματα που ακολουθήθηκαν.
- Οι Φοιτητές/τριες θα πρέπει να θυμούνται επίσης ότι αναφορές και παραπομπές πρέπει να γίνονται και για πληροφορίες που αντλούνται από το Internet, ή από άλλες ηλεκτρονικές πηγές (δείτε τις πιο κάτω οδηγίες).

2. Περίληψη και Σύνοψη Προηγούμενων Εργασιών

Πολύ συχνά, οι Φοιτητές/τριες θα χρειασθεί να κάνουν περιλήψεις εργασιών άλλων συγγραφέων, χωρίς να αναφέρονται στο αυθεντικό κείμενο. Είναι σημαντικό αυτό να

γίνεται **με δικά τους λόγια**, και όχι με την απλή αναπαραγωγή του αυθεντικού. Ξανά, η αναφορά στον αρχικό συγγραφέα είναι συνήθως αναγκαία, αλλά χρειάζεται άσκηση κρίσης προκειμένου να γίνει διάκριση μεταξύ τριών διαφορετικών περιπτώσεων:

- *Περιπτώσεις στις οποίες δεν χρειάζεται να γίνει αναφορά.* Κάποιες απόψεις είναι τόσο εδραιωμένες και ευρέως γνωστές, αποτελώντας μέρος της γενικά αποδεκτής γνώσης, ώστε να μην χρειάζεται η αναφορά στην πηγή τους. Για παράδειγμα, δεν είναι πλέον απαραίτητο να γίνεται αναφορά στο άτομο το οποίο πρώτη φορά κατέδειξε ότι η ζήτηση για ένα αγαθό κινείται αντίστροφα από την τιμή του.
- *Περιπτώσεις στις οποίες μια γενική αναφορά σε βιβλίο ή περιοδικό είναι αρκετή.* Όπως σημειώθηκε πριν, αν χρησιμοποιούνται παλαιότερες εργασίες προκειμένου να υποστηριχθεί μια άποψη ή ένα βασικό επιχειρήμα, τότε είναι αναγκαίο να γίνει ακριβής αναφορά στο που ακριβώς βρίσκονται αυτές οι παλαιότερες εργασίες (δείτε πιο κάτω). Σε άλλες περιπτώσεις, κάποιος μπορεί να αναφέρεται στην γενική συνεισφορά κάποιου συγγραφέα, για παράδειγμα επειδή ξεκίνησε μια επιστημονικά χρήσιμη συζήτηση γύρω από κάποιο θέμα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι αρκετό απλώς να αναφερθεί η σχετική πηγή, χωρίς να δίδεται συγκεκριμένος αριθμός σελίδας. Για παράδειγμα:

Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας σχετικά με την βιομηχανική καινοτομία εστιάζει στην εταιρία ως την πηγή των καινοτομιών. Ωστόσο, έχει αναδυθεί την τελευταία δεκαετία μια εναλλακτική οπτική η οποία δίδει μεγαλύτερη έμφαση στην συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των εταιριών ως πηγών καινοτομίας. Βασισμένη στην εργασία του Lundvall στην Δανία, μια από αυτές τις οπτικές έχει εστιάσει στην αλληλεπίδραση μεταξύ των χρηστών και των παραγωγών της καινοτομίας (Lundvall, 1993).

- *Περιπτώσεις στις οποίες χρειάζεται αναφορά σε συγκεκριμένο αριθμό σελίδας.* Η αναφορά αυτή είναι αναγκαία όταν χρησιμοποιούνται προηγούμενες εργασίες αυτολεξεί – όπως στο προηγούμενο παράδειγμα. Είναι ακόμα αναγκαία όταν χρησιμοποιούνται συγκεκριμένες αποδείξεις, στοιχεία και απόψεις άλλων προκειμένου να υποστηριχθεί το βασικό επιχειρήμα της πτυχιακής. Για παράδειγμα:

Οι διαμορφωτές πολιτικής σε πολλές από τις πρώην οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού ελπίζουν ότι, με την απελευθέρωση του ελέγχου των ξένων επενδύσεων, οι εισροές κεφαλαίου θα συνοδεύονται από σημαντική μεταφορά τεχνολογίας. Στην πράξη αυτό δεν φαίνεται να συνέβη – τουλάχιστον όχι στην περίπτωση της Ρωσίας (Gutman, 1991, σελ. 20 – 23).

Όταν ο Φοιτητής/τρια αμφιβάλλει για την περίπτωση την οποία συναντά, πρέπει να ακολουθεί τον τρίτο δρόμο και να δίνει αριθμούς σελίδων, ειδικά όταν αναφέρεται σε ένα βιβλίο ή σε ένα πολυσέλιδο άρθρο.

Όταν ο Φοιτητής/τρια αναφέρεται σε **συγγραφείς** το έργο των οποίων **δεν έχει πραγματικά μελετήσει** αλλά οι οποίοι αναφέρονται σε κάποια από τις πραγματικές πηγές του (διάβασε μέρος ενός βιβλίου, στο οποίο γίνεται παραπομπή σε πηγές που δεν έχει μελετήσει ο ίδιος ο Φοιτητής/τρια), θα πρέπει να δίνεται αναφορά ως εξής: (Miles και Snow, 1984 όπως αναφέρονται στο Drucker, 1998).

3. Πως Γίνονται οι Αναφορές - Παραπομπές

Πέρα από το ότι μέσα από αυτές αναγνωρίζεται η πνευματική εργασία άλλων, οι παραπομπές επιτρέπουν στους αναγνώστες να συμβουλευθούν το αυθεντικό υλικό, να ελέγξουν τα δεδομένα, κλπ. Θα πρέπει λοιπόν να προσφέρεται επαρκής πληροφόρηση που να τους διευκολύνει. Συνήθης πρακτική είναι να περιλαμβάνονται οι αναφορές σε προηγούμενες εργασίες σε δυο σημεία: μια μικρή περίληψη εμφανίζεται μέσα στο κείμενο (ή κάτω από το κείμενο σε υποσημείωση) και οι πλήρεις λεπτομέρειες δίδονται σε λίστα αναφορών στο τέλος της εργασίας. Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι γραφής αναφορών – παραπομπών, και οι σημειώσεις που ακολουθούν προσφέρουν μια εισαγωγή σε μια από τις πιο κοινές προσεγγίσεις. Ωστόσο, όταν ο Φοιτητής/τρια επιλέξει έναν συγκεκριμένο τρόπο γραφής των αναφορών, θα πρέπει να τον χρησιμοποιεί με **συνέπεια** σε ολόκληρη την πτυχιακή.

Περισσότερες λεπτομέρειες υπάρχουν σε πολυάριθμους οδηγούς και εγχειρίδια, όπως εκείνα στα οποία έγινε αναφορά στις πρώτες σελίδες αυτού του σημειώματος.

3.1 Αναφορές στο Σώμα του Κειμένου

Ακολουθώντας τις γενικές γραμμές που περιγράφηκαν, όταν γίνεται χρήση ιδεών και απόψεων άλλων συγγραφέων στην πτυχιακή, θα πρέπει να γίνεται αναφορά στην αυθεντική πηγή. Αυτή η πληροφόρηση, μέσα σε παρενθέσεις (ή σε υποσημείωση), θα πρέπει να περιλαμβάνει το όνομα του συγγραφέα, το έτος της δημοσίευσης και (όταν χρειάζεται) την σελίδα (-ες) από την οποία αντλήθηκαν πληροφορίες. Για παράδειγμα: (Jones, 1991, σελ. 295 – 296). Όταν οι συγγραφείς είναι τρεις ή περισσότεροι, τότε δίνεται μόνο το όνομα του πρώτου συγγραφέα ακολουθούμενο από τις λέξεις *et al.* (και άλλοι)

Οι πλήρεις πληροφορίες σχετικά με αυτήν την αναφορά θα πρέπει να δίνονται στο τμήμα Αναφορών/Βιβλιογραφίας στο τέλος της πτυχιακής.

3.2 Το Τμήμα Αναφορών/Βιβλιογραφίας

Υπάρχει μια διάκριση μεταξύ των όρων «βιβλιογραφία» και «αναφορά». Οι αναφορές σχετίζονται με τους συγγραφείς των οποίων την εργασία έχει χρησιμοποιήσει **άμεσα** ο Φοιτητής. Η βιβλιογραφία, ωστόσο, είναι μια περιγραφή ολόκληρου του έντυπου υλικού το οποίο μελετήθηκε και που επηρέασε τον τρόπο σκέψης στο θέμα της πτυχιακής.

Συνηθέστατα, στις πτυχιακές θα δίδεται μονάχα ένας κατάλογος αναφορών στο τέλος τους.

α) Βιβλία

Μέσα σε έναν τέτοιο κατάλογο αναφορών, ένας από τους πιο διαδεδομένους τρόπους **αναφοράς σε βιβλίο** είναι:

Επώνυμο συγγραφέα, Αρχικά συγγραφέα. (έτος), *Τίτλος Βιβλίου*, Πόλη: Εκδότης.

Τα σημεία στίξης και ο τρόπος γραφής πρέπει να ακολουθείται με **συνέπεια**. Έτσι, για παράδειγμα, μια αναφορά σε βιβλίο μπορεί να είναι η εξής:

Clark, N. (1985), *The Political Economy of Science and Technology*, Oxford: Basil Blackwell

Σημειώστε την χρήση κεφαλαίων γραμμάτων για τις κύριες λέξεις του τίτλου.

β) Άρθρα σε Περιοδικά

Ένας από τους πλέον διαδεδομένους τρόπους **αναφοράς σε άρθρο περιοδικού** είναι:

Επώνυμο συγγραφέα, Αρχικά συγγραφέα. (έτος), «Τίτλος του Άρθρου», *Τίτλος του Περιοδικού*, Τόμος, [αριθμός τεύχους αν χρειάζεται], σελίδες.

Για παράδειγμα:

Mowery, D. και Rosenberg, N. (1979), «The influence of market demand upon innovation: a critical review of some recent empirical studies», *Research Policy*, Vol. 8, pp. 103-53.

Σημειώστε την χρήση εισαγωγικών για τον τίτλο του άρθρου και της χρήσης της τελείας μετά από συντμήσεις (π.χ. «Τομ.», «Σελ.»). Επίσης, η αναφορά στην αρίθμηση των σελίδων σημαίνει ότι το άρθρο ξεκινά στη σελίδα 103 και καταλήγει στη σελίδα 153. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, δεν χρειάζεται οπωσδήποτε αριθμός τεύχους (που σημειώνεται ως Vol. 8) γιατί οι αριθμοί σελίδας αρκούν για να επιτρέψουν στον αναγνώστη να βρει το τεύχος του *Research Policy*. Ωστόσο, χρειάζεται αριθμός τεύχους για περιοδικά όπως π.χ. το *New Scientist*, των οποίων κάθε τεύχος αριθμείται από την σελίδα 1.

Ένας από τους πλέον διαδεδομένους τρόπους **αναφοράς σε μη – δημοσιευμένα ή σε άρθρα εσωτερικής κυκλοφορίας** είναι:

Επώνυμο, Αρχικά. (έτος), «Τίτλος Άρθρου ή Μελέτης», Όνομα Οργανισμού, Διεύθυνση.
--

Για παράδειγμα:

Freeman, C. (1987), «Information Technology, Structural Change and the UK Economy», Science Policy Research Unit, University of Sussex, Falmer, Brighton, UK.

γ) Πηγές από το Internet

Δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής ότι, όπως και στα συμβατικά βιβλία και άρθρα περιοδικών, πρέπει να γίνεται αναφορά/παραπομπή σε οποιαδήποτε πληροφορία αντλείται από ηλεκτρονικά μέσα. Υπάρχει ποικιλία τρόπων αναφοράς σε πληροφόρηση που αντλήθηκε από ηλεκτρονικές πηγές.

Ως γενικές κατευθυντήριες γραμμές, οι ακόλουθες πληροφορίες θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην αναφορά:

Επώνυμο, Αρχικά, «Όνομα Τίτλου» (αν πρόκειται για άρθρο), Τίτλος, Μέσο (π.χ. Online, CD-ROM), Πληροφορίες Έκδοσης: τόπος, έτος (αν έχει εφαρμογή), Διαθέσιμο: Διεύθυνση του Δικτυακού Τόπου, Ημερομηνία Πρόσβασης (δεν χρειάζεται για τα CD-ROM)

Για παράδειγμα:

Pritzker, T. J. *An Early Fragment from Central Nepal*. Online. Διαθέσιμο:

<http://www.ingress.com/~astanart/pritzker/pritzker.html>, 8 June 1995

Ενότητα Γ: ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ, ΟΓΚΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

1. Οδηγός Σπουδών σχετικά με την εκπόνηση πτυχιακής εργασίας

1.1 Κάθε Φοιτητής/τρια είναι υποχρεωμένος/η να εκπονήσει πτυχιακή εργασία με θέμα που πρέπει να έχει άμεση σχέση με το γνωστικό αντικείμενο του Τμήματος και τα πραγματικά θέματα παραγωγής και υπηρεσιών. Τα τακτικά μέλη του Ε.Π. (Επιστημονικού Προσωπικού) και οι Συνεργάτες που διδάσκουν στο Τμήμα προτείνουν θέματα πτυχιακής εργασίας, που ανακοινώνονται έγκαιρα στους Φοιτητές/τριες. Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας χρησιμοποιούνται, εφόσον είναι απαραίτητο, οι χώροι και ο εξοπλισμός, καθώς και τυχόν αναγκαία οικονομικά μέσα του ΤΕΙ. Πτυχιακή εργασία μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί εκτός ΤΕΙ σε οργανισμούς, ιδρύματα, υπηρεσίες κλπ, ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου του Τμήματος. Τις προϋποθέσεις ανάθεσης πτυχιακών εργασιών και κάθε σχετικό θέμα καθορίζει με απόφασή της η Ομάδα Μαθημάτων.

(Σημ.: οικονομικά μέσα δεν μπορούν να διατεθούν κατά την τρέχουσα περίοδο)

1.2 Κοινό θέμα πτυχιακής εργασίας μπορεί να ανατεθεί και σε ομάδα μέχρι τριών (3) Φοιτητών/τριων με ταυτόχρονη κατανομή της εργασίας σε κάθε Φοιτητή/τρια.

1.3 Κάθε τακτικό μέλος Ε.Π. του Τμήματος στο πλαίσιο απασχόλησής του υποχρεούται να αναλάβει την επίβλεψη αριθμού πτυχιακών εργασιών που δεν μπορεί να υπερβεί τις τρεις (3) ανά εξάμηνο. Συνεργάτες του Τμήματος αναλαμβάνουν επίσης την επίβλεψη πτυχιακών εργασιών, μετά την κάλυψη πτυχιακών εργασιών ανά εξάμηνο που υποχρεούται να αναλαμβάνει το Ε.Π. ή, άλλως, όπως αποφασίσει το Συμβούλιο του Τμήματος.

1.4 Από την Ομάδα Μαθημάτων ορίζεται για κάθε θέμα πτυχιακής εργασίας ένα τακτικό μέλος Ε.Π. ή ένας Συνεργάτης που επιβλέπει την πρόοδο στην επεξεργασία του θέματος, καθοδηγεί τους Φοιτητές/τριες στην αναζήτηση της καλύτερης λύσης, φροντίζει για την παροχή των αναγκαίων διευκολύνσεων σε χώρους και σε εξοπλισμό και συνεργάζεται με άλλα μέλη Ε.Π. όπου η συμβολή τους κρίνεται αναγκαία. Επίσης, εισηγείται στον Προϊστάμενο του Τμήματος τη διάθεση των απαραίτητων χρηματικών ποσών για αναλώσιμα υλικά κλπ. Για πτυχιακές εργασίες που πραγματοποιούνται σε χώρους εκτός ΤΕΙ, ο Επιβλέπων εκπαιδευτικός περιορίζεται στο επιστημονικό και τεχνικό μέρος της εργασίας. Επίβλεψη πτυχιακής εργασίας μπορεί να ανατεθεί σε μέλη Ε.Π. ή Συνεργάτες άλλου Τμήματος ή Γενικού Τμήματος, μετά από κοινή απόφαση των Συμβουλίων των δυο Τμημάτων.

1.5 Η επεξεργασία της πτυχιακής εργασίας μπορεί να επεκταθεί και πέρα από τη λήξη του τελευταίου έτους σπουδών, ανάλογα με την έκταση και τις απαιτήσεις του θέματος. Τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν σε αυτούς που συνέβαλαν στην εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Για να ανατεθεί σε Φοιτητή/τρια πτυχιακή εργασία, πρέπει αυτός/ή να βρίσκεται στο τελευταίο έτος σπουδών.

1.6 Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας και ύστερα από έγκριση του Επιβλέποντα εκπαιδευτικού, αυτή υποβάλλεται μέσω του πρωτοκόλλου στο Τμήμα. Το Συμβούλιο του Τμήματος ορίζει ημερομηνία μέσα στο χρόνο μαθημάτων, κατά την οποία γίνεται η παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας ενώπιον τριμελούς επιτροπής από μέλη Ε.Π. ή/και Συνεργάτες του Τμήματος συναφούς ειδικότητας, εκ των οποίων ένα μέλος είναι ο Επιβλέπωντας. Την παρουσίαση αυτή μπορούν παρακολουθήσουν όλα τα μέλη Ε.Π., οι Συνεργάτες και οι Φοιτητές/τριες της Σχολής.

1.7 Σε περίπτωση έλλειψης μελών Ε.Π. ή Συνεργατών συναφούς ειδικότητας μέσα στο Τμήμα, η επιτροπή μπορεί να συμπληρώνεται από μέλη άλλου Τμήματος, που έχουν συνάφεια με το αντικείμενο. Τα μέλη της επιτροπής παρακολουθούν την παρουσίαση της εργασίας και υποβάλλουν διευκρινιστικές και εξεταστικές ερωτήσεις ώστε να διαμορφώσουν άποψη για την ορθότητα και πληρότητα της λύσης που δόθηκε στο πρόβλημα, καθώς και για το βαθμό συμμετοχής καθενός από τους συμμετέχοντες στην επεξεργασία του θέματος Φοιτητές/τριες. Τα μέλη της επιτροπής εξέτασης της πτυχιακής εργασίας αποφασίζουν, κατά πλειοψηφία, ύστερα από πρόταση του Επιβλέποντα εκπαιδευτικού, για το βαθμό που θα δοθεί στην πτυχιακή εργασία, ή σε καθένα από τους συμμετέχοντες σε αυτήν χωριστά. Σε περίπτωση που η πτυχιακή εργασία δίνεται σε περισσότερους από έναν Φοιτητές/τριες, τότε η βαθμολογία τίθεται χωριστά για κάθε έναν από αυτούς.

1.8 Σε περίπτωση που μια πτυχιακή εργασία κριθεί ελλιπής, αναπέμπεται για συμπληρωματική επεξεργασία, οπότε επαναλαμβάνεται η διαδικασία υποβολής και παρουσίασης, οπότε επαναλαμβάνονται τα βήματα 1.6 και 1.7, πιο πάνω.

1.9 Σε περίπτωση διαφοράς αξιολόγησης πέραν των τριων (3) μονάδων, θα δικαιολογείται η βαθμολογία της επιτροπής εξέτασης.

1.10 Για επιμέρους θέματα που δεν αναφέρονται πιο πάνω, αποφασίζει το Συμβούλιο του Τμήματος.

2. Διάρθρωση – Σελιδοποίηση

Στην ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης του Ιδρύματος (<http://www.lib.teipat.gr/>) υπάρχουν οι τρέχουσες προδιαγραφές σελιδοποίησης που πρέπει **οπωσδήποτε** να ακολουθούνται για την αποδοχή των πτυχιακών εργασιών από τη βιβλιοθήκη.

3. Όγκος

Ο όγκος μιας πτυχιακής εργασίας οπωσδήποτε δεν έχει σχέση με την ποιότητά της και ογκωδέστερη δεν σημαίνει καλύτερη.

Ενδεικτικά, οι πτυχιακές εργασίες θα πρέπει να κυμαίνονται μεταξύ των 75 και των 100 περίπου σελίδων, προκειμένου **για ένα άτομο**. Για **ομάδα των δυο** Φοιτητών/τριων η μέγιστη έκταση θα πρέπει να είναι μεταξύ 100 και 130 σελίδες. Για **ομάδα των τριών**, η μέγιστη έκταση θα πρέπει να είναι μεταξύ 120 και 150 περίπου σελίδες. Υπάρχει επίσης ένα ελάχιστο όριο 33 σελίδων ανά Φοιτητή/τρια. Έτσι, μια εργασία δυο ατόμων θα πρέπει να έχει έκταση τουλάχιστον 66 σελίδων.

Αυτό το όριο περιλαμβάνει τα πάντα πλην παραρτημάτων.

Το μέγιστο όριο δεν θα πρέπει να ξεπερνιέται γιατί είναι εξαιρετικά σπουδαίο να αναπτύξει ο Φοιτητής/τρια την ικανότητα να γράφει με σαφήνεια και σχετική συντομία. Επιπλέον, οι Εξεταστές μπορούν να αρνηθούν να αξιολογήσουν εργασίες που είναι υπερβολικά ογκώδεις.

4. Πρακτικά ζητήματα

Όπως αναφέρθηκε (1.6, πιο πάνω) κάποιος μπορεί να αναλάβει πτυχιακή εργασία εφόσον ξεκινά το 7^ο Εξάμηνο σπουδών. Η εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας διαρκεί τουλάχιστον έξι μήνες από την ημερομηνία που ανατίθεται.

Μετά το πέρας ενός έτους από την ημερομηνία ανάθεσης της πτυχιακής εργασίας, και εφόσον με υπαιτιότητα των Φοιτητών/τριων δεν σημειώνεται πρόοδος, ο Επιβλέπων Καθηγητής έχει δικαίωμα να σταματήσει την υποστήριξη της εργασίας. Σε αυτή την περίπτωση, οι Φοιτητές/τριες θα πρέπει να κάνουν αίτηση για ανάληψη νέου θέματος από την αρχή.

Θέματα πτυχιακών ζητούνται και **κατατίθενται** από όλους τους Εκπαιδευτικούς μία φορά το χρόνο, και κατατίθενται προς έγκριση **στις αρχές Νοεμβρίου** κάθε έτους. Τα θέματα μοιράζονται σε δυο ομάδες, οι οποίες ανακοινώνονται μία κατά τη διάρκεια καθενός εξαμήνου. Θέματα πτυχιακών ανακοινώνονται, συνεπώς, δύο φορές ανά έτος.

Όλοι ανεξαιρέτως οι Εκπαιδευτικοί (τακτικό και έκτακτο εκπαιδευτικό προσωπικό) αναλαμβάνουν πτυχιακές εργασίες, οι οποίες θεωρούνται βασικό διδακτικό καθήκον. Αφού κατατεθούν τα θέματα εξετάζονται και εγκρίνονται κατά περίπτωση από το Τμήμα. Στην συνέχεια αναρτώνται στους πίνακες ανακοινώσεων.

Οι Φοιτητές/τριες καλούνται να συμπληρώσουν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, είτε κατά μόνας είτε σε ομάδες μέχρι τριών (3) ατόμων, αίτηση στην οποία καταγράφουν με σειρά προτίμησης μέχρι και τρία από τα διαθέσιμα θέματα.

Με τη χρήση ειδικού αλγορίθμου από πλευράς Τμήματος γίνεται κατανομή των θεμάτων στους Φοιτητές/τριες που τα έχουν ζητήσει, η οποία και ανακοινώνεται σε Επιβλέποντες και Φοιτητές/τριες.

Ανάθεση συγκεκριμένου θέματος σε Φοιτητή/τρια ή σε ομάδα αυτών μπορεί να γίνει κατ' εξαίρεση, εφόσον ο Εκπαιδευτικός ανακοινώσει τον προβλεπόμενο ελάχιστο αριθμό θεμάτων και είναι διατεθειμένος να καθοδηγήσει Φοιτητές/τριες σε **επιπλέον** αυτών αριθμό εργασιών. Τα κατ' ανάθεση θέματα δεν ανακοινώνονται και αναλαμβάνονται απευθείας από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Σε περίπτωση που σε κάποιον ή κάποιους δεν ανατεθεί ένα από τα θέματα που ζητήθηκαν, αυτοί μπορούν μέσω Γραμματείας να ζητήσουν ένα από τα θέματα που παραμένουν διαθέσιμα μετά την πιο πάνω διαδικασία, και να το αναλάβουν άμεσα. Σε κάθε άλλη περίπτωση, θα πρέπει να αναμένουν την επόμενη ανακοίνωση θεμάτων.

Εφόσον κάποιο θέμα ανατεθεί, ο Επιβλέπωντας καταθέτει στην Γραμματεία έγγραφο ανάθεσης πτυχιακής. Από την ημερομηνία εκείνη ξεκινά να μετρά ο **ελάχιστος χρόνος των έξι μηνών για την ολοκλήρωση** του έργου.

Με την ολοκλήρωση της συγγραφής της πτυχιακής και την εξέταση και έγκρισή της από τον Επιβλέποντα, ο τελευταίος υπογράφει το σχετικό έγγραφο – αίτηση Φοιτητών/τριων προς το Τμήμα, με το οποίο ζητείται ο ορισμός επιτροπής αξιολόγησης και ημερομηνίας παρουσίασης.

Όπως σημειώνεται πιο πάνω, τα πνευματικά δικαιώματα ανήκουν σε αυτούς που συνέβαλλαν στην εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, κάτι που κατά περίπτωση συμπεριλαμβάνει τον Επιβλέποντα. Τυχόν χρήση με οποιονδήποτε τρόπο της πτυχιακής εργασίας προϋποθέτει την σύμφωνη γνώμη όλων των εμπλεκόμενων.

Οι Φοιτητές/τριες πρέπει να παραδώσουν στην Γραμματεία: (α) το έγγραφο – αίτηση με το οποίο ζητείται ορισμός επιτροπής αξιολόγησης και ημερομηνίας παρουσίασης, **υπογεγραμμένο από τον Επιβλέποντα** και (β) τρία (3) αντίγραφα της πτυχιακής τους για την επιτροπή αξιολόγησης. Στη Γραμματεία, εκτός από τα τρία τυπωμένα αντίγραφα της πτυχιακής δίνεται και CD με το (ξεκλείδωτο) ηλεκτρονικό αρχείο στο οποίο είναι γραμμένη σε μορφή MS Word. Ακόμα ένα ίδιο CD δίνεται στη βιβλιοθήκη του Ιδρύματος για την καταχώριση της πτυχιακής.

Στην συνέχεια ορίζεται η τριμελής Επιτροπή Παρουσίασης και Αξιολόγησης (Επιβλέποντας + δύο συναφούς ειδικότητας Εκπαιδευτικοί), η οποία θα παρακολουθήσει την παρουσίαση από τους Φοιτητές/τριες της πτυχιακής τους κατά την ορισμένη ημερομηνία και ώρα, και θα την αξιολογήσει.

Σε ότι αφορά την **παρουσίαση μιας Πτυχιακής εργασίας**, αυτή θα πρέπει να διαρκεί κατά μέγιστο μισή ώρα, ενώ σε αυτήν θα πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι Φοιτητές/τριες, οι οποίοι βαθμολογούνται καθένας χωριστά. Βαθμολόγηση κάποιου/κάποιων από τους Φοιτητές/τριες με βαθμό μικρότερο του 5 συνεπάγεται επανάληψη της παρουσίασης για όλους. Η διαδικασία είναι ανοικτή για παρακολούθηση από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο.

Μετά το πέρας της παρουσίασης γίνονται **ερωτήσεις** εκ μέρους της επιτροπής. Σε περίπτωση που η **εργασία** κριθεί **ελλιπής** αναπέμπεται για συμπληρωματική επεξεργασία, οπότε επαναλαμβάνεται όλη η πιο πάνω διαδικασία. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί **λογοκλοπή**, η τριμελής επιτροπή κρίνει και προτείνει στο Τμήμα την ακολουθητέα διαδικασία.

Κατά την παρουσίαση της εργασίας κρίνεται ο βαθμός της επιτυχούς εκπόνησης του θέματος, ο βαθμός ανταπόκρισης στους στόχους, η ορθή και εκτενής χρήση των πηγών, ο τρόπος προφορικής υποστήριξης, η ευστοχία στις απαντήσεις της επιτροπής, τυχόν ύπαρξη ερευνητικών προσπαθειών και, τέλος, ο τρόπος σύνθεσης του συνόλου της πτυχιακής ως αυτοτελούς και πλήρους εργασίας.

Η τριμελής επιτροπή υπογράφει το σχετικό έγγραφο βαθμολόγησης και το παραδίδει στην Γραμματεία του Τμήματος για τα περαιτέρω.

Από το σημείο εκείνο και μετά το θέμα είναι διοικητικό και αναλαμβάνεται από τη Γραμματεία του Τμήματος. Οι Φοιτητές/τριες έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και, μέχρι να ορκισθούν, μπορούν να ζητήσουν βεβαίωση επιτυχούς περάτωσης αυτών. Η βεβαίωση αυτή λειτουργεί πρακτικά ως πτυχίο για οποιαδήποτε νόμιμη χρήση. Εφόσον επιθυμούν να ορκισθούν στην επόμενη ορκωμοσία, καταθέτουν και σχετική αίτηση στη Γραμματεία.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση, το εκπαιδευτικό προσωπικό του Τμήματος είναι πάντοτε στη διάθεση των Φοιτητών/τριων.